ÎMBINAREA ÎNVĂŢĂMÎNTULUI FRONTAL CU ACTIVITATEA PE GRUPE ÎN STUDIEREA ISTORIEI ÎN ŞCOALĂ [1]

DE

GHEORGHE TĂNASĂ

a. *Invăţămîntul frontal* este un mod de organizare a procesului didactic în cadrul căruia profesorul conduce activitatea elevilor care efectuează ceea ce li se cere de către educator. Profesorul are un rol preponderent activ în procesul instructiv-educativ. El lucrează direct şi concomitent cu întreaga clasă, în timp ce elevii sînt într-un raport de dependenţă faţă de cel ce predă şi izolaţi de colegii lor [2].

Lecţiile bazate pe activitatea de predare rămîn, datorită specificului istoriei ca disciplină **de învăţămînt, principala** formă de organizare a studiului istoriei în şcoală, însă fără a mai deţine o poziţie dominantă. Se impune ca profesorul să evite practicarea abuzivă a predării. În mod absolut necesar, învăţămîntul frontal poate fi organizat în predarea istoriei în următoarele situaţii:

1. Pentru ca elevii să-şi însuşească în mod sistematic fondul de cunoştinţe esenţiale de istorie şi să-şi dezvolte acele capacităţi şi deprinderi intelectuale pe care să se bazeze în activitatea individuală sau pe grupe.

2. Pentru a-i înarma pe elevi cu tehnici de muncă intelectuală, astfel încît să fie apţi ca, după absolvirea şcolii, să se cultive permanent. În cadrul acestor lecţii de comunicare profesorul îi învaţă pe elevi: cum să se folosească corect de manualul de istorie şi de lucrările de specialitate (sinteze, studii, articole de istorie, izvoare istorice, beletristică cu conţinut istoric, dicţionare, enciclopedii, atlase şi hărţi istorice, documente de partid ş.a.), să descifreze un text; cum să extragă ideile principale, să rezume, să conspecteze o lecţie; cum să ia notiţe, să alcătuiască o schemă, o fişă, un grafic; cum să elaboreze un referat, o comunicare, o lucrare de control; cum să înveţe o lecţie, cum să se pregătească pentru concursuri şi examene; cum să memoreze nume de obiecte şi fiinţe, date referitoare la persoane, spaţiu, timp; cum să expună liber conţinutul unui text; cum să interpreteze un document, o statistică, un tablou sinoptic; cum să emită ipoteze, să imagineze rezolvări, soluţii; cum să valorifice raţional un index, o tablă de materii; cum să caute referinţe bibliografice, cum să ordoneze tematic un material, cum să angajeze discuţii pentru clarificarea unor noţiuni de istorie; cum

---

[1] În analiza învăţămîntului frontal, învăţămîntului individual şi învăţămîntului pe grupe se au în vedere două aspecte: 1) dacă se ţine seama de numărul elevilor care formează obiectul educaţiei şi de rolul preponderent activ al educatorului, învăţămîntul este individual cînd profesorul predă unui singur elev, învăţămîntul este pe grupe cînd profesorul predă unei echipe şi învăţămîntul este frontal, cînd profesorul predă unei clase de elevi; 2) dacă se are în vedere *subiectul* educaţiei, în învăţămîntul frontal rolul predominant activ în procesul didactic îl are profesorul, în învăţămîntul pe grupe acest rol îl are grupa, iar în învăţămîntul individual rolul activ îl are fiecare elev pentru sine.

[2] E. E. Geissler, *Mijloace de educaţie*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1977, p. 314.

să exerseze dialogul, cum să observe exponatele dintr-un muzeu, un monument istoric; cum să audieze o conferință, o emisiune de radio pe teme de istorie; cum se vizionează un film sau un spectacol, cum să pună în funcțiune diferite aparate din dotarea cabinetului de istorie, cum să-și autoevalueze munca etc. [3].

3. Cînd elevii au de studiat capitole noi sau teme complexe, cu grad sporit de dificultate, care nu pot fi învățate prin investigație directă.

4. Cînd profesorul valorifică conținutul educativ al unor teme în scopul dezvoltării sentimentelor, formării convingerilor, atitudinilor, consolidării concepției științifice despre lume și viață a elevilor [4].

5. În timpul activității individuale și pe grupe, pentru a se da îndrumări, a se corecta, a se trage concluziile, a se aprecia și a se evalua munca elevilor.

Nu este recomandabil ca profesorul de istorie să practice învățămîntul frontal atunci cînd elevii pot să învețe materialul nou folosindu-se de cunoștințele dobîndite anterior și cînd aceștia stăpînesc tehnica de muncă independentă.

Evident, învățămîntul frontal poate fi îmbunătățit prin utilizarea metodelor euristice, prin stabilirea unor relații de tip nou între profesor și elevi, prin alternarea activității frontale cu organizarea ei individuală și pe grupe [5].

b. *Învățămîntul pe grupe.* O cale de sporire a eficienței studierii istoriei în școală o constituie îmbinarea armonioasă a activității frontale, cu învățămîntul individual și cu activitatea pe grupe. Organizată în cele mai multe cazuri în timpul excursiilor sau în cadrul unor lecții desfășurate la muzeu sau la monumentul istoric [6], activitatea pe grupe este utilizată pe scară mai restrînsă în comparație cu învățămîntul frontal și cu cel individual. Cauzele se datoresc unor dezavantaje pe care le prezintă, și anume: necesită mult timp pentru studierea unei teme; sînt însușite lacunar secvențele dintr-o lecție care a fost studiată pe grupe cu teme diferențiate, elevii cunoscînd mai bine problema cercetată de grupa lor și mult mai slab problemele studiate de celelalte grupe; nu toți elevii participă cu aceeași intensitate la rezolvarea sarcinii încredințate, activi fiind, de obicei, elevii buni; nu este simplu, operativ, ieftin de a procura și de a multiplica materialul de studiat într-un număr de exemplare egal cu numărul elevilor din clasă: se realizează mai greu o sistematizare a cunoștințelor cînd 5—6 grupe studiază fragmente deosebite de lecție; existența unor elevi cărora nu le place să lucreze în grupe; lipsa unor instrumente de măsurare a contribuției fiecăruia la produsul grupului în situația în care un singur elev răspunde în numele grupei, iar ceilalți fac numai completări; existența unor programe școlare prea încărcate etc. La aceste dificultăți se mai adaugă o serie de greșeli în organizarea activității didactice în colectiv, dintre care menționăm: necunoașterea metodicii de desfășurare a muncii didactice pe grupe — temă greșit aleasă, grupe incorect constituite, pierderea de ansamblu a temei de studiat —; întrecere între grupe, folosirea defectuoasă a instrumentelor de investigație, greutatea de a urmări munca fiecărei grupe cînd clasa are un număr mare de elevi, indisciplină în clasă și în munca grupei, conservatorismul unor cadre didactice etc. [7].

Activitatea pe grupe în studierea istoriei nu se poate organiza oricum, oricînd și oriunde. În prezent se impune ca activitatea pe grupe să-și găsească locul ce i se cuvine în cadrul *tuturor* formelor de organizare a procesului de studiere a istoriei, a tuturor tipurilor de lecții. Evident, nu întreaga materie prevăzută de programa școlară se pretează a fi învățată pe baza activității pe echipe, ci numai unele teme, unele lecții sau fragmente din lecție.

---

[3] Victor Țîrcovnicu, *Învățămînt frontal, învățămînt individual, învățămînt pe grupe*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981, p. 21—27; *Metodica predării istoriei României*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981, p. 125.

[4] T. Mucică, M. Perovici, I. Cerghit, *Mijloacele audio-vizuale în studiul istoriei*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979, p. 144—148.

[5] Pînă în prezent, nu există un consens general între pedagogi asupra semnificației noțiunilor de *învățămînt frontal, învățămînt individual* și *învățămînt pe grupe*: unii pedagogi le consideră ca făcînd parte din *metodele* de învățămînt, alții, ca fiind *moduri* sau *modalități* de învățămînt, alții, ca *forme* sau *principii* de învățămînt. Ne asociem pedagogului Victor Țîrcovnicu, care le consideră *moduri* sau *forme* de învățămînt (Victor Țîrcovnicu, *op. cit.*, p. 8; Miron Ionescu, *Lecția între proiect și realizare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 90—91).

[6] Dinu Constantin, *Activitatea în grup în cadrul lecțiilor de istorie*, în „Revista de Pedagogie", nr. 7, 1972, p. 63—66.

[7] Ana Stoica, Andrei Cosmovici, *Aspecte ale activităților didactice desfășurate pe grupe*, în „Revista de Pedagogie", nr. 7, 1972, p. 16—22.

Principalele obiective ale organizării activităţii pe grupe sînt formarea deprinderilor de colaborare şi a unor interese şi atitudini corespunzătoare. Acest mod de organizare a învăţării solicită mai intens gîndirea, spiritul de observaţie, imaginaţia elevilor, favorizîndu-se şi o mai temeinică asimilare a cunoştinţelor.

Munca pe grupe sau munca în grup [8] reprezintă o formă de activitate şcolară efectuată de un colectiv restrîns de elevi organizaţi pentru a soluţiona sarcinile de învăţare puse în faţa elevilor clasei (documentare, alegerea metodelor de rezolvare, descoperirea şi verificarea adevărului) prin efort colectiv, prin întrajutorare reciprocă. Această formă de instruire în studiul istoriei oferă largi posibilităţi de sporire a caracterului productiv al învăţării şi, în mod deosebit, dezvoltă priceperi şi tehnici de muncă în colectiv, formează calităţi morale şi de personalitate cerute de munca în comun şi de convieţuirea socială: spiritul de responsabilitate, relaţiile de solidaritate şi de ajutor reciproc. Relaţiile interpersonale de colaborare, de comunicare etc., din cadrul muncii didactice pe echipe în studiul istoriei contribuie substanţial la educarea socială a elevilor, influenţează favorabil asupra dezvoltării psihice şi morale a acestora [9]. Condiţia esenţială a succesului depinde de constituirea corectă a grupelor, de alegerea momentului celui mai potrivit pentru antrenarea elevilor în activităţi pe echipe, de organizarea şi buna desfăşurare a activităţii pe grupe, de evaluarea rezultatelor muncii în grup [10].

În *alcătuirea grupelor* se ţine seama atît de consimţămîntul elevilor, cît şi de natura sarcinii şi de posibilităţile de realizare ale fiecărui elev. Grupul de 4—6 elevi este cel mai eficient, oferind posibilitatea unei mai bune cunoaşteri şi a unui ajutor reciproc mai intens. Nu este recomandabilă maniera de constituire a grupelor după aşezarea în bănci, sau după ordinea alfabetică a acestora: 4 elevi din două bănci alăturate alcătuiesc o grupă; primii 4—5 elevi din catalog alcătuiesc o grupă, următorii 4—5 elevi altă grupă etc. Cu abilitate şi cu tact pedagogic, profesorii de istorie alcătuiesc, în funcţie de nivelul intelectual al elevilor, grupe omogene (de nivel) din elevi care au aproximativ acelaşi nivel de inteligenţă, de aptitudini, de performanţe de studiu (grupe de elevi buni, grupe de elevi mijlocii şi grupe cu nivel de pregătire scăzut) şi grupe mixte (neomogene, eterogene), fiecare dintre ele fiind compuse din elevi de nivel intelectual diferit: elevi buni, elevi mijlocii, elevi cu pregătire slabă la învăţătură. Grupelor de nivel li se pot repartiza sarcini diferenţiate de la o grupă la alta (temele cele mai dificile sînt încredinţate grupelor formate din elevi foarte buni, iar cele mai uşoare — grupelor cu un nivel de pregătire mai scăzut), sau li se pot propune rezolvarea unei sarcini identice. În ultimul caz, grupele cu elevi foarte buni vor munci independent, grupele cu elevi mijlocii vor primi unele explicaţii în plus, iar grupele formate din elevi cu rezultate submediocre vor fi îndrumaţi şi ajutaţi mai substanţial de profesor.

Grupele mixte sînt mai indicate, deoarece stimulează activitatea tuturor membrilor, sporeşte coeziunea între elevi, ajută la formarea unor relaţii sociale mai trainice. Grupele se pot alcătui la începutul anului şcolar pentru întreaga durată, dar se pot forma şi la începutul studierii unei teme sau a unui capitol, desfăşurîndu-şi activitatea numai pe durata învăţării acestora.

Conducerea permanentă, concretă a activităţii grupei o are responsabilul, ales în mod liber de elevi.

Care este rolul profesorului? Se disting două situaţii deosebite. Cînd elevii trebuie să dobîndească cunoştinţe, priceperi, deprinderi obligatorii din programa şcolară, profesorul este acela care stabileşte tema, formulează sarcinile de lucru şi le repartizează grupelor, utilizează cele mai adecvate metode de îndrumare şi control a fiecărui grup şi membru al lui, echipa avînd sarcina rezolvării colective, cu participarea directă a tuturor membrilor. În alte situaţii, la cercul de istorie, la unele concursuri şi activităţi ale organizaţiilor de tineret etc., unde nu există o programă obligatorie, grupa poate avea libertatea în alegerea temei, în repartizarea sarcinilor, în alegerea procedeelor de lucru, rolul profesorului fiind de sfătuitor sau îndrumător. Intervenţia profesorului în timpul lucrului este indicată ori de cîte ori survin erori sau

---

[8] Victor Ţîrcovnicu, *op. cit.*, p. 135—218.

[9] *Didactica*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1982, p. 163.

[10] Buzás László, *Activitatea didactică pe grupe*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1976, p. 183—199; T. Mucică, M. Perovici, *Cabinetul de istorie*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1976, p. 196—208; T. Mucică, M. Perovici, I. Cerghit, *op. cit.*, p. 151—153; E. Ene, G. Smeu, Rea Silvia Bărbuleanu, Gloria Ciacalopol, *Metodica predării istoriei României*, p. 123—198; *Pedagogie*. Ghid pentru profesori, vol. II, Iaşi, Centrul de multiplicare al Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 1982, p. 449—508, 541—543.

cînd sînt necesare sugestii în alegerea metodelor cele mai eficiente [11]. Profesorul trebuie să cunoască elevii, trăsăturile lor de caracter, nivelul general de pregătire al clasei.

Experienţa acumulată în ultimii ani dovedeşte că sporirea calităţii lecţiei este asigurată în măsura în care fiecare profesor realizează parcurgerea unui traseu complet al învăţării la nivelul fiecărei teme de istorie în parte [12]. La clasa a IX-a, de exemplu, temei *Revoluţia română din 1848—1849* i se rezervă 6 ore pentru a parcurge toate fazele circuitului învăţării, în cadrul unor lecţii de tipuri diferite: o lecţie de dobîndire de noi cunoştinţe (3 ore), o lecţie de consolidare a cunoştinţelor, bazată pe activitatea pe grupe (1 oră), o lecţie de formare de priceperi (1 oră), şi o lecţie de evaluare-recapitulare (1 oră). Stabilirea tipului fiecărei lecţii, repartizarea timpului necesar tratării lor, formularea titlului acestora, previziunea succesiunii lor în timp — toate acestea sînt operaţii principale ale întocmirii trimestriale a materiei care, pentru tema *Revoluţia română din 1848—1849*, se poate prezenta astfel:

Nr. crt.	Tema	Nr. ore	Subiectul lecţiilor	Nr. ore	Data	Tipul de lecţie
4.	*Revoluţia română din 1848—1849*	6	— 1848 — an revoluţionar în Europa. Caracterul unitar al revoluţiei române. Desfăşurarea revoluţiei în Moldova. Adunarea de la Blaj	1	23. X.	Dobîndire de cunoştinţe
			— Principalele momente în desfăşurarea revoluţiei în Ţara Românească şi Transilvania	1	26. X.	Dobîndire de cunoştinţe
			— Războiul de eliberare naţională şi socială a românilor transilvăneni. Înăbuşirea revoluţiei, însemnătatea şi urmările ei	1	30. X.	Dobîndire de cunoştinţe
			— Caracterul unitar al revoluţiei române reflectat în programele acesteia	1	2. XI.	Consolidare, sistematizare, recuperare. Activitate pe grupe
			— Problema unirii, problema independenţei, problema agrară în timpul revoluţiei române de la 1848	1	6. XI.	Formarea de priceperi şi deprinderi de a întocmi un referat
			— Revoluţia română de la 1848—1849 în perspectiva istorică	1	9. XI	Recapitulare — evaluare

Pentru ca activitatea pe grupe să capete un caracter sistematic ea trebuie planificată încă de la începutul anului şcolar. Profesorul alege cu grijă tema sau fragmentul de lecţie pentru activitatea pe grupe pentru ca acestea să comporte o diviziune a muncii şi colaborare.

Tema *Caracterul unitar al revoluţiei române de la 1848 reflectat în programul acesteia* este judicios aleasă, deoarece gradul de dificultate este pe măsura posibilităţilor de studiu ale

[11] D. Stoica, M. Stoica, *Psihopedagogie şcolară*, Craiova, Scrisul Românesc, 1982, p. 147.

[12] Gh. Tanasă, *Lecţia de istorie*, în vol. *Profesorul Ilie Grămadă la 70 de ani*, Iaşi, Centrul de multiplicare al Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 1984, p. 26—60.

elevilor clasei a IX-a, trezeşte interesul, permite diviziunea muncii, solicitînd aportul fiecărui membru în parte şi unirea forţelor grupei.

Activitatea pe grupe poate parcurge următoarele etape: 1. Organizarea clasei pentru activitatea pe grupe; 2. Studierea şi prelucrarea materialului de către grupe; 3. Întocmirea răspunsului oral sau scris de către membrii grupei; 4. Prezentarea de către grupe a răspunsului oral sau scris şi discutarea lui de către elevii clasei; 5. Valorificarea rezultatelor, desprinderea concluziilor, tema pentru acasă.

Grupele mixte şi grupele omogene pot primi spre cercetare şi rezolvare atît teme diferenţiate cît şi teme comune. Prezentăm, în cele ce urmează, proiectul de lecţie al temei *Caracterul unitar al revoluţiei române de la 1848 reflectat în programele acesteia*, lecţie care se poate învăţa prin activitate pe grupe mixte cu sarcini diferenţiate:

Proiect de lecţie

1. Data: 2 noiembrie 1984
2. Liceul
3. Clasa a IX-a
4. Obiectul: Istoria modernă a României
5. Tema: *Caracterul unitar al revoluţiei române de la 1848 reflectat în programele acesteia*
6. Timp: 50'
7. Tipul de lecţie: consolidare-sistematizare-formare de priceperi şi deprinderi
8. Forme de activitate: muncă pe grupe mixte cu sarcini diferenţiate
9. Locul de desfăşurare: Cabinetul de istorie
10. Bibliografie:
    — Nicolae Ceauşescu, *Cuvîntare la marea adunare populară din Bucureşti organizată cu prilejul sărbătoririi a 130 de ani de la revoluţia burghezo-democratică din 1848 şi a 30 de ani de la naţionalizarea principalelor mijloace de producţie, 11 iunie 1948*, în vol. *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 16, Bucureşti, Editura politică, 1979, pp. 291—294
    — Cornelia Bodea, *1948 la români. O istorie în date şi mărturii*, vol. I, Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1982, documentele nr. 93, 115, 124, 134 şi 188
    — Gh. Platon, *Istoria modernă a României, Partea I (1821—1878)*, Iaşi, Centrul de multiplicare al Universităţii „Al. I. Cuza", 1981, pp. 219—273
11. Mijloace de învăţămînt:
    — Documentele 93, 115, 124, 134, 188 din vol. *1848 la români*, vol. I, multiplicate în cîte 6 exemplare fiecare
    — *Probleme fundamentale ale istoriei patriei şi P.C.R. Tematică, bibliografie, crestomaţie*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1981, 6 exemplare
    — Şt. Pascu, Liviu Maior, *Culegere de texte pentru istoria României*, vol. I, Bucureşti, Ed. didactică şi pedagogică, 1977, 6 exemplare
    — Harta istorică: Răscoale şi mişcări ţărăneşti pe teritoriul patriei noastre pînă la 1.XII.1918
    — Cretă colorată, steguleţe roşii
12. *Obiectivele operaţionale*. La sfîrşitul lecţiei, elevul:
    — să adîncească relaţiile de colaborare şi ajutor reciproc între colegii grupei şi între grupele de elevi în activitatea de cercetare a programelor revoluţiei române de la 1848;
    — să-şi însuşească tehnicile de învăţare specifice activităţii pe grupe, manifestînd spirit de echipă, respect faţă de adevărul istoric, responsabilitate în soluţionarea şi raportarea răspunsului la sarcina de rezolvat;
    — să contribuie la coeziunea grupei şi a clasei de elevi prin calitatea răspunsurilor date şi a relaţiilor de comunicare dintre şcolari;
    — să expună conţinutul principalelor prevederi ale programelor revoluţiei române de la 1848;
    — să demonstreze caracterul unitar al revoluţiei române de la 1848 reflectat în programele acesteia;
    — să stabilească asemănările şi deosebirile dintre articolele programelor care vizează problema agrară, drepturile şi libertăţile democratice, unirea şi independenţa;
    — să explice rolul hotărîtor al maselor reflectat în formulările unor articole din programele revoluţiei;
    — să demonstreze rolul personalităţilor în elaborarea programelor revoluţiei;

— să marcheze pe hartă locurile unde au fost elaborate programele revoluţiei şi data apariţiei lor.

13. Desfăşurarea lecţiei :

a. Organizarea clasei (1'). Notarea absenţelor, controlul ţinutei elevilor şi a curăţeniei cabinetului de istorie. Pregătirea mijloacelor de învăţămînt. Aranjarea meselor şi scaunelor pentru activitatea pe grupe.

b. Reactualizarea cunoştinţelor necesare lecţiei noi (7') se poate face pe baza întrebărilor adresate elevilor despre cauzele, obiectivele generale, forţele participante şi caracterul unitar al revoluţiei române din 1848 :

— Care sînt tipurile de revoluţie socială cunoscute în istorie ?
— De ce revoluţiile sociale au fost denumite „locomotivele istoriei" ?
— Ce se înţelege prin revoluţia burghezo-democratică ?
— Precizaţi care erau marile piedici în calea progresului material şi spiritual al societăţii româneşti în preajma revoluţiei din 1848 ?
— Ce factori externi agravau această situaţie ?
— Cum explicaţi că stăpînirea şi dominaţia străină constituiau un sprijin direct pentru reacţiunea feudală internă şi un pericol pentru însăşi fiinţa naţiunii române ?
— Ce aprecieri a făcut Nicolae Bălcescu în legătură cu *cauza* şi *ocazia* revoluţiei române de la 1848 ?
— Cunoscînd cauzele care au generat-o, precizaţi care au fost obiectivele revoluţiei române ? Ce urmăreau românii să înfăptuiască prin obiectivul naţional al revoluţiei ? Dar prin cel social ?
— Ce *forţe sociale* erau interesate în înfăptuirea acestor obiective ?
— Care sînt cele mai proeminente personalităţi ale revoluţiei ?
— Demonstraţi, prin argumente, *caracterul unitar al revoluţiei din 1848*.

Prin urmare, caracterul unitar al revoluţiei române din 1848 s-a manifestat nu numai prin cauza şi obiectivele revoluţiei, prin legăturile strînse întreţinute de factorii de răspundere din cele trei părţi româneşti, nu numai prin proiectele şi programele comune, ci şi prin atitudinea şi receptivitatea poporului, prin sprijinul acordat de locuitorii din ambele principate acţiunilor revoluţionare, prin solidarizarea în lupta comună [13]. Caracterul unitar se deduce din principiile programatice şi mai ales din formularea unor programe care-şi propuneau satisfacerea intereselor sociale şi naţionale aparţinînd întregii comunităţi româneşti. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, revoluţia „a exprimat programul unitar al întregului popor, în centrul căruia obiectivul cel mai imperios era unirea tuturor românilor în graniţele aceluiaşi stat naţional, democratic, modern şi independent" [14].

c. Anunţarea titlului lecţiei noi, precizarea a ceea ce trebuie să ştie şi să facă elevii după învăţarea lecţiei (2').

— Se scrie pe tablă titlul lecţiei cu cretă colorată : *Caracterul unitar al revoluţiei române de la 1848 reflectat în programele acesteia.*
— Se atrage atenţia că la sfîrşitul învăţării acestei teme relaţiile de comunicare, de colaborare, de cooperare, în cadrul grupelor şi între grupe trebuie să se adîncească, coeziunea colectivului clasei trebuie să fie mai puternică ; elevii să demonstreze caracterul unitar al revoluţiei reflectat în programele acesteia, să cunoască temeinic conţinutul programelor, să precizeze asemănările şi deosebirile dintre prevederile care vizează unirea, independenţa, problema agrară, drepturile şi libertăţile democratice ; să explice rolul maselor şi al personalităţilor în elaborarea programelor revoluţiei.

d. Organizarea clasei pentru activitatea pe grupe (3').

Cei 36 de elevi ai clasei sînt grupaţi în 6 echipe mixte.

Se distribuie fiecărei grupe cîte o mapă care conţine următoarele programe ale revoluţiei române [15] : *Petiţiune-proclamaţiune în numele tuturor stărilor Moldovei.* 28 martie/9 aprilie

---

[13] Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, Partea I (1821—1878), Iaşi, Centrul de multiplicare al Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, 1981, p. 221.

[14] Nicolae Ceauşescu, *Cuvîntare la Adunarea populară de la Iaşi consacrată aniversării revoluţiei de la 1848, 8 mai 1973*, în *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Bucureşti, Editura Politică, 1973, p. 399—400.

[15] Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date şi mărturii*, vol. I, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982, documentele nr. 93, *Petiţiunea-proclamaţiune în*

1848 ; *Punturile naţiunii române transilvane votate în Adunarea Naţională de la Blaj în 15—17 mai 1848 ; Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei 12/24 mai 1848 ; Proclamaţia şi programul revoluţionar 9/21 iunie 1848 ;* M. Kogălniceanu, *Dorinţele partidei naţionale în Moldova, august 1848.* Profesorul precizează că fiecărui membru al echipei îi revine spre cercetare cîte unul dintre programele revoluţiei. Pentru a uşura înţelegerea şi cercetarea, profesorul poate elimina unele prevederi şi expresii din programe, fără a se denatura conţinutul lor.

O importanţă deosebită o prezintă formularea clară, precisă şi simplă a sarcinilor de rezolvat, în deplină concordanţă cu nivelul dezvoltării intelectuale a elevilor, cu cunoştinţele lor anterioare, cu obiectivele operaţionale ce trebuie atinse şi ţinînd seama de durata de timp stabilită pentru efectuarea lor. În formularea sarcinilor de rezolvat profesorul are în vedere nu numai dezvoltarea capacităţilor de investigaţie ci şi formarea spiritului de cooperare între elevii grupei şi între grupele de elevi ai clasei respective. Cu abilitate, profesorul cultivă acele trăsături ale personalităţii care sînt necesare ca elevul să se facă acceptat ca participant de către membrii colectivului, să se poată integra organic în grup, să poată colabora eficient şi cu plăcere cu ceilalţi colegi în rezolvarea temelor de studiu repartizate. Elevii foarte buni sînt solicitaţi să asigure condiţiile organizatorice ale cercetării, să acorde ajutor elevilor cu ritm lent de înţelegere. Grupa desemnează pe cel care centralizează rezultatele cercetării pentru a le raporta în faţa colectivului clasei. Fiecare membru al grupei va consemna rezolvarea temei pe o *fişă.* Prin adunarea fişelor de către responsabilul grupei, răspunsul poate fi formulat mai uşor şi mai repede. Grupele pot primi spre rezolvare următoarele sarcini :

Grupa I : Notaţi pe fişă cum sînt intitulate programele revoluţiei române, unde şi cînd au fost elaborate, cîte articole conţin. Comparaţi felul în care sînt intitulate aceste programe şi scrieţi-le în rubrica respectivă din tabelul de pe tablă, în ordinea cronologică a elaborării lor. Marcaţi pe hartă istorică, cu stegulete, localităţile unde au fost redactate programele şi arătaţi ce vă sugerează aceste localităţi dacă le asociaţi cu caracterul revoluţiei ?

Grupa a II-a : Citiţi cu atenţie programele revoluţiei şi notaţi pe fişe, pentru fiecare program în parte, cuvintele şi expresiile neînţelese. Aflaţi sensurile acestor cuvinte consultînd dicţionare, pe profesor sau lucrările : *1848 la români,* doc. nr. 93, 115, 124, 134, 188 ; *Probleme fundamentale ale istoriei patriei şi P.C.R. Tematică, bibliografie, crestomaţie,* Bucureşti, Ed. did. şi ped., 1981, pp. 232—234, 236—238, 241, 234—235 ; *Culegere de texte pentru istoria României,* vol. I, 1977, pp. 166, 166—168, 168, 180—183. *Puneţi fişele cu cuvintele explicate la dispoziţia grupelor nr. 3, 4, 5 şi 6 pentru a le uşura şi urgenta cercetarea conţinutului prevederilor programelor. Executaţi, pe tablă, liniatura tabelului cu următoarele rubrici :*

Nr. crt.	Grupa I	Grupa a III-a	Grupa a IV-a	Grupa a V-a	Grupa a VI-a
	Programele revoluţiei române de la 1848	Problema agrară în timpul revoluţiei din 1848	Drepturi şi libertăţi democratice	Problema independenţei naţionale în timpul revoluţiei	Problema unirii în timpul revoluţiei române
1	2	3	4	5	6

Grupa a III-a : Descoperiţi cum sînt formulate, în programele pe care le cercetaţi, idealurile românilor privind desfiinţarea servituţilor feudale şi eliberarea ţărănimii iobage şi clăcaşe ? Notaţi pe fişe rezultatele cercetării în ordinea cronologică a elaborării programelor. Cîte

---

numele tuturor stărilor Moldovei. 28 martie/9 aprilie, p. 359—363 ; 115, *Punturile naţiunii române transilvane votate în Adunarea Naţională de la Blaj* în 15—17 mai 1848, p. 484—486; 124, *Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei !* 12/24 mai, 1848, p. 507—508 ; *Proclamaţia şi programul revoluţionar,* 9/21 iunie 1848, p. 533—541 ; 188, M. Kogălniceanu, *Dorinţele partidei naţionale în Moldova,* august 1848, p. 647—683.

soluţii sînt preconizate pentru rezolvarea problemei agrare? Care dintre ele este cea mai radicală şi de ce?

Grupa a IV-a: Descoperiţi şi notaţi pe fişe, în ordinea cronologică a elaborării programelor, cum sînt formulate dorinţele românilor privind cucerirea de drepturi şi libertăţi democratice. Comparaţi, în cadrul grupei, dacă sînt asemănări şi deosebiri în formularea lor.

Grupa a V-a: Descoperiţi şi notaţi pe fişe cum sînt formulate năzuinţele românilor privind scuturarea dominaţiei străine şi realizarea independenţei naţionale? Precizaţi ce asemănări şi deosebiri distingeţi în formularea lor?

Grupa a VI-a: Arătaţi cum sînt exprimate ideile de unitate naţională în programele pe care le cercetaţi? Prezentaţi rezultatele cercetării pe fişă în ordinea cronologică a elaborării programelor revoluţiei. Din care programe lipseşte formularea acestui ideal al românilor şi de ce?

e. Cercetarea şi prelucrarea materialului de către grupe (10').

Pentru a asigura diviziunea muncii, cooperarea între membrii grupei şi între grupe, tema a fost defalcată pe aspecte diferite: problema agrară, problema unirii, problema independenţei, drepturile şi libertăţile cetăţeneşti în timpul revoluţiei române. Cele şase grupe mixte au primit spre rezolvare sarcini diferenţiate. Dispunînd de cîte cinci programe, fiecare membru al grupei a fost antrenat în cercetarea unui document diferit de al colegilor de echipă, dar rezolvînd aceeaşi problemă. Cooperarea se realizează efectiv, deoarece fiecare program este cercetat de un elev, iar răspunsul grupei sintetizează răspunsurile individuale ale celor şase elevi, după ce au fost discutate şi analizate în colectiv. În felul acesta, fiecare echipă este *o grupă reală*, în cadrul căreia toţi membrii ei au fost angajaţi efectiv atît în studierea cît şi în prelucrarea materialului.

Prin modul în care au fost formulate sarcinile de lucru de la grupele I şi a II-a, profesorul a urmărit ca, în timpul cercetării, cooperarea să se realizeze şi între grupe. Rezolvarea fiecărei probleme în parte de către fiecare grupă şi asamblarea lor apare astfel ca rezultat al cooperării de pe tot parcursul cercetării. Întreaga temă se află tot timpul în faţa grupei în legătura ei organică cu celelalte probleme în care a fost defalcată.

Profesorul intervine, la timpul potrivit, cu sugestii şi îndrumări metodice, urmăreşte activitatea fiecărei grupe, încurajează elevii în muncă, îndrumă şi imprimă un stil de conducere democratică în activitatea responsabililor de grupe, observă relaţiile ce se stabilesc între membrii grupei, între grupă şi lider, între gupe, între elevii clasei.

f. Membrii grupei întocmesc răspunsul care va fi prezentat elevilor din clasă (2').

Prin consultări în cadrul grupei se întocmeşte o fişă cu răspunsul care va fi comunicat clasei în aşa fel ca fiecare elev să fie capabil a prezenta, pe baza ei, sinteza muncii în grup. Elevii grupei I scriu corect titlurile programelor, le ordonează cronologic, marchează pe harta istorică localităţile în care au fost redactate. Elevii grupei a II-a liniază pe tablă un tablou în care vor fi centralizate rezultatele investigaţiilor tuturor grupelor. Elevii grupelor a III-a, a IV-a, a V-a şi a VI-a confruntă observaţiile şi constatările furnizate de investigarea documentelor, compară prevederile programelor privind problema agrară, a drepturilor şi libertăţilor democratice, problema independenţei şi problema unirii, stabilesc asemănările şi deosebirile, definitivează răspunsurile în formulări clare, precise, succinte, cu cuvinte proprii sau citate. În cadrul acestei etape colaborarea, confruntarea, cooperarea dintre membrii grupei şi dintre grupele de elevi ating cote maxime.

g. Prezentarea de către grupe a răspunsurilor orale sau scrise şi discutarea lor de către elevii clasei (20'):

Pe rînd, grupele prezintă elevilor clasei rezultatele la care au ajuns. Se valorifică expunerea succintă şi conversaţia. Se poate proceda în felul următor:
— cîte un elev din fiecare grupă reaminteşte sarcina de rezolvat;
— purtătorii de cuvînt ai grupelor, desemnaţi de grupe sau numiţi de profesor, prezintă sinteza rezultatelor obţinute;

TABELUL I

Tendințele fundamentale, naționale și sociale, ale poporului român exprimate în programele revoluției din 1848

Nr. crt.	Grupa I Programele revoluției române de la 1848	Grupa a III-a Problema agrară în timpul revoluției din 1848	Grupa a IV-a Drepturi și libertăți democratice	Grupa a V-a Problema Independenței naționale	Grupa a VI-a Problema Unirii în timpul revoluției române de la 1848
1	2	3	4	5	6
1.	*Petițiunea — proclamațiune în numele tuturor stărilor Moldovei*, 28 martie 1848, Iași. 35 de puncte	— „Grabnică îmbunătățire a stării locuitorilor săteni"	— Siguranță personală ; — eliberarea deținuților politici ; — răspundere miniștrilor ; — reformă școlară ; — curmarea corupției și a abuzurilor	— „Sfînta păzire a Regulamentului în tot cuprinsul său și fără nici o răstălmăcire" — înființarea unei gărzi naționale ; — desființarea cenzurii ; — constituirea unei noi Adunări „cu adevărat reprezentative"	
2.	***Punturile națiunii române transilvănene votate în Adunarea Națională de la Blaj***, în 15—17 mai 1848, 16 puncte	— Desființarea iobăgiei fără nici o despăgubire ; — desființarea dijmelor	— libertatea cuvîntului, a scrisului și a tiparului ; — libertatea personală și a întrunirilor ; — învățămînt românesc ; — Constituție nouă ; — desființarea privilegiilor	— Independența națională în sens politic a națiunii române, reprezentanții săi în dietă proporțional cu numărul său, o adunare națională generală ; — autonomia celor două biserici ; — gardă națională	— Libertate industrială și comercială — Amînarea hotărîrii cu privire la uniunea Transilvaniei cu Ungaria pînă la convocarea adunării în care românii să fie reprezentați în proporție cu numărul și cu contribuția lor la sarcinile publice

1	2	3	4	5	6
3.	*Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei!*, 12/24 mai 1848, Braşov, 6 articole	— „Împroprietărirea lăcuitorilor săteni fără nici un fel de răscumpărare din partea lor" — „Desfiinţarea boierescului şi a orice alte dări a locuitorilor săteni către proprietari	— Întemeierea instituţiilor ţării pe toate prinţipiile de libertate, de egalitate şi frăţietate, dezvoltate în toată întinderea lor	— „Stat neatîrnat românesc"	— „Unirea Moldovei şi a Valahiei într-un stat"
4	*Proclamaţia de la Islaz a revoluţionarilor din Ţara Românească*, 9 iunie 1848, 22 articole	— „Emanciparea clăcaşilor, ce se fac proprietari prin despăgubire" — secularizarea averilor mănăstireşti	— Egalitate în drepturi ; — instituirea unei adunări reprezentative a tuturor claselor societăţii ; — domn responsabil, ales pe 5 ani ; — libertatea tiparului ; — responsabilitatea miniştrilor ; — emanciparea izraeliţilor ; — drepturi politice pentru toţi cetăţenii	— Independenţa administrativă şi legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea şi Vlad V, şi neamestec al nici unei puteri din afară în cele din întru ale sale" — gardă naţională	
5.	Mihail Kogălniceanu, *Dorinţele partidei naţionale în Moldova*, august 1848, Cernăuţi.	— Eliberarea şi împroprietărirea ţăranilor prin despăgubire. „Nu este omenesc ca omul să exploateze pe om, ca cei mulţi să fie instrumente de muncă celor puţini". — secularizarea averilor mănăstireşti.	— Egalitatea drepturilor civile şi a celor politice ; — Adunarea Obştească, compusă din reprezentanţii tuturor stărilor societăţii ; — responsabilitate ministerială ; — libertatea tiparului ; — instrucţie egală şi gratuită ; — libertatea individuală şi a domiciliului.	— „Neatîrnare administrativă şi legislativă în toate cele din lăuntru, fără amestec a orice puteri străine" (autonomie deplină)	— Unirea Moldovei cu Ţara Românească, act apreciat drept „cheia bolţii fără de care întreg edificiul naţional s-ar prăbuşi" [16]

— un alt elev scrie răspunsurile comunicate, în culori diferite, în rubricile respective din tabelul de pe tablă;
— elevii clasei scriu pe caiete tabelul sinoptic care, la sfîrşitul dezbaterii, poate avea înfăţişarea din tabelul I.

Concret, la prima grupă, această etapă s-ar putea desfăşura în felul următor:
— cum se numeşte tema pe care aţi cercetat-o astăzi? *(caracterul unitar al revoluţiei de la 1848 reflectat în programele acesteia)*;
— Cîte programe a primit în mapă fiecare grupă spre a fi cercetate?
— Ce sarcină a avut de rezolvat prima grupă?
— Cu ce titluri sînt cunoscute programele revoluţiei române? În timp ce reprezentantul grupei I prezintă răspunsul centralizat, un alt elev, din aceeaşi grupă, marchează pe hartă, cu steguleţe, localităţile unde au fost elaborate programele revoluţiei. Localităţi ca Iaşi, Blaj, Lugoj, Braşov, Islaz, Cernăuţi în care au fost redactate aceste programe ne indică şi ele caracterul unitar al revoluţiei române.

Elevii şi profesorul pot adresa întrebări, în legătură cu sintezele prezentate, ca:

— Ce personalităţi cunoaşteţi cărora le-au revenit un rol important în redactarea programelor revoluţiei din 1848?

— De ce principalele programe au fost prezentate în cadrul unor mari adunări populare? Relataţi ce v-a impresionat mai mult din desfăşurarea uneia dintre ele?

— Unul din obiectivele revoluţiei române de la 1848, a cărui rezolvare se impunea pe prim plan, a fost cel naţional. Cum se explică faptul că acest obiectiv lipseşte din unele programe oficiale, dar apare clar formulat în presă şi în programele exilaţilor [17].

— Explicaţi afirmaţia lui Nicolae Bălcescu că „revoluţia de la 1848 se cuprinde pe de-a-ntregul în acest articol al 13-lea" al Proclamaţiei de la Islaz [18].

— De ce programele de la Braşov şi Cernăuţi nu prevedeau revendicarea unităţii integrale, limitînd unirea, într-o primă etapă, la cele două Principate?

La întrebările formulate răspund elevii care cunosc mai bine problemele respective şi numai la nevoie, sau în caz de divergenţe, răspunde profesorul. După dezbaterea fiecărei probleme se trage cîte o scurtă concluzie.

Cu tact şi abilitate, profesorul va crea o atmosferă degajată, deschisă, liberă, promovînd discuţii purtate în spirit colegial, argumentate, convingătoare. Vor fi anihilate orice rivalităţi între grupe şi între elevi, creîndu-se o situaţie de egalitate, de încredere reciprocă, de angajare în discuţie fără reticenţe. Profesorul va urmări, paralel cu dobîndirea unor cunoştinţe şi concepte, ca elevii să devină mai activi, mai participativi, mai conştienţi de posibilităţile lor, mai siguri pe ei.

h. Valorificarea rezultatelor. Concluzii. Tema pentru acasă (5').

— Informaţiile descoperite de către elevi sînt integrate în fondul general de cunoştinţe al temei *Revoluţia română din 1848—1849*, reliefîndu-se caracterul unitar al acesteia.
— Profesorul interpretează corect problemele controversate, sistematizează cunoştinţele dobîndite de elevi prin activitatea pe grupe, le integrează în structura logică a temei. Elevii au descoperit ei înşişi, convingîndu-se pe viu, că platformele program ale militanţilor paşoptişti conţin în esenţă aceleaşi revendicări economice, sociale şi politice, exceptînd, desigur, unele particularităţi determinate de situaţia specifică a provinciilor româneşti, de caracterul dominaţiei străine care s-a exercitat asupra lor. Elevii nu numai că s-au familiarizat cu conţinutul programelor, ci au şi înţeles de ce revoluţia de la 1848 a fixat marile direcţii de dezvoltare ale societăţii româneşti în deceniile următoare: unirea şi independenţa, rezolvarea problemei agrare şi crearea instituţiilor statului modern [19].

Ca o concluzie la răspunsurile, comentariile şi precizările făcute în legătură cu cauzele, obiectivele şi caracterul revoluţiei române de la 1848 se audiază (sau se citeşte) un fragment

16 *Ibidem*, p. 663.
17 Gh. Tanasă, *Modalităţi de perfecţionare a seminariilor de Probleme fundamentale ale istoriei patriei în învăţămîntul superior medical ieşean*, în vol. *Clasic şi modern în procesul instructiv-formativ din învăţămîntul superior*, Iaşi, Editura Junimea, 1982, p. 401.
18 *Ibidem*, p. 402.
19 Gh. Platon, V. Cristian, *Istoria modernă a României. Compendiu*. Iaşi, Centrul de multiplicare al Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, 1980, p. 47.

din cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la adunarea de la Iaşi consacrată aniversării revoluţiei de la 1848, din ziua de 4 mai 1973, înregistrată pe bandă :

„Plămădită în condiţii asemănătoare, desfăşurîndu-se în aceeaşi perioadă, proclamînd ţeluri comune, revoluţia de la 1848 a avut un caracter unitar în toate cele trei ţări româneşti. Faptul că pe steagul revoluţionar din toate aceste provincii erau scrise aceleaşi idealuri supreme — desfiinţarea servituţilor feudale şi eliberarea ţărănimii iobage, cucerirea de libertăţi democratice, scuturarea dominaţiei străine şi realizarea unităţii şi independenţei naţionale — ilustrează comunitatea de interese şi aspiraţii ce-i unea pe fiii aceluiaşi popor, în pofida hotarelor despărţitoare, artificiale şi vremelnice. Pornind tocmai de la aceste considerente, deşi s-a desfăşurat separat — în Moldova, Transilvania şi în Muntenia —, revoluţia de la 1848 a exprimat programul unitar al întregului popor, în centrul căruia obiectivul cel mai imperios era unirea tuturor românilor în graniţele aceluiaşi stat naţional, democratic, modern şi independent. Tocmai aceasta explică faptul că, în tot cursul desfăşurării revoluţiei, militanţii paşoptişti din cele trei ţări româneşti au avut contacte strînse, au colaborat şi s-au întrajutorat îndeaproape". (Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, Bucureşti, 1973, p. 591—592).

— Pe scurt, este apreciată activitatea fiecărei grupe şi comportarea elevilor cu scopul de a se întări încrederea în posibilitatea lor de cercetare şi de a le forma calităţile civice pe care munca în colectiv o reclamă.

— Profesorul îşi exprimă satisfacţia faţă de rezultatele activităţii pe grupe. Tabelul sinoptic realizat este rezultatul eforturilor tuturor grupelor. El n-ar fi fost întocmit şi completat atît de bine şi de repede în condiţiile unei cercetări individuale izolate. Discuţiile, confruntările permanente cu colegii au avut o însemnătate extraordinară. Atmosfera din cadrul grupelor, dincolo de unele asperităţi mărunte, poate inevitabile, oferă largi posibilităţi de afirmare.

Tema pentru acasă :

— De recitit lecţia *Revoluţia română din 1848—1849* şi tabelul sinoptic realizat pe tablă, în vederea elaborării, în timpul orei următoare, unui referat, din următoarele 6 titluri, date pe numere : 1. *Caracterul unitar al revoluţiei române de la 1848 ;* 2. *Rolul maselor şi al personalităţilor în revoluţia română de la 1848 ;* 3. *Problema agrară în revoluţia română ;* 4. *Problema unirii în timpul revoluţiei ;* 6. *Rolul imperiilor reacţionare vecine în înfrîngerea revoluţiei române.*

Momentul cel mai potrivit pentru antrenarea elevilor pe grupe este ales de către profesor în funcţie de pregătirea elevilor pentru această activitate, de gradul de dificultate al temei, de condiţiile materiale de informare şi de lucru. Din proiectul de lecţie, discutat mai sus, rezultă că în desfăşurarea activităţii pe echipe mixte cu sarcini diferenţiate, fiecare grupă cercetează cîte o problemă diferită, pe baza aceluiaşi material de prelucrat, în aceeaşi unitate de timp.

Există şi o altă variantă a activităţii diferenţiate pe grupe [20] şi anume : tema din programă este împărţită de profesor în mai multe subteme (secvenţe). Fiecărei grupe de elevi îi este încredinţată studierea uneia din aceste secvenţe. După terminarea cercetării, fiecare grupă prezintă rezultatele în colectiv. La clasa a X-a, pentru fixarea şi consolidarea cunoştinţelor dobîndite la lecţia *Insurecţia din august 1944. Participarea României la războiul antihitlerist,* pe baza celor mai recente lucrări [21] de specialitate, profesorul poate elabora sarcini adecvate pentru grupele elevilor foarte buni, pentru grupele elevilor buni şi pentru grupele elevilor cu ritm lent de învăţare.

---

[20] A se vedea : V. Ţîrcovnicu, *op. cit.*, p. 181 ; Buzás Lászlo, *op. cit.*, p. 122—131 ; D. Stoica, M. Stoica, *op. cit.*, p. 147.

[21] Nicolae Ceauşescu, *Cuvîntare la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., Marii Adunări Naţionale şi Consiliului Naţional al F.D.U.S., consacrată împlinirii a 40 de ani de la înfăptuirea actului revoluţionar de la 23 August 1944,* Bucureşti, Editura Politică, 1984. Coordonator Gh. Buzatu, *Actul de la 23 August 1944 în context internaţional*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984 ; C. Olteanu, Ilie Ceauşescu, Florian Tucă, V Mocanu, *Armata română în revoluţia din august 1944,* Bucureşti, Editura Politică, 1984 ; *Ecoul internaţional al revoluţiei din august 1944 şi al contribuţiei României la războiul antihitlerist*, Bucureşti,, Editura Politică, 1984 ; Ilie Ceauşescu, Florin Constantinescu, Mihail Ionescu, *200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de al doilea război mondial,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984.

Grupele elevilor foarte buni pot fi antrenate, pe baza fişelor de lucru, în rezolvarea unor întrebări problemă, ca: 1) Obiectivul strategic fixat la Congresul al V-lea al P.C.R. a fost răsturnarea monarhiei. În vara anului 1944 s-a realizat cu Palatul regal o înţelegere în cadrul coaliţiei de forţe antihitleriste. După 23 August 1944, monarhia a fost menţinută. A renunţat sau nu P.C.R. la ideile sale republicane? Cum se explică această atitudine a P.C.R.?[22] 2) Explicaţi de ce opoziţia liderilor P.N.Ţ. şi P.N.L. s-a caracterizat, în general, prin tergiversare, prin căutarea unor soluţii de ieşire politică fără antrenarea la luptă a maselor populare, prin evitarea participării P.C.R.? De ce „partidele istorice" nu şi-au asumat răspunderea salvării naţionale?

Grupele elevilor buni au de rezolvat următoarele sarcini: 1) Cercetaţi documentele de mai jos şi, pe baza lor, formulaţi răspunsul la întrebarea: Care ar fi fost sfîrşitul războiului dacă nu s-ar fi desfăşurat victorioasa insurecţie din august a poporului român? 2) Cum explicaţi faptul că întreaga armată română, ca un singur om, a întors armele împotriva Germaniei hitleriste? Ce s-ar fi putut produce în rîndul forţelor insurecţionale dacă unele mari unităţi ar fi trecut, în zilele insurecţiei, de partea trupelor naziste, sau dacă ar fi rămas neutre?

Grupele elevilor cu ritm lent de învăţare primesc spre rezolvare sarcini de recuperare a pierderilor ivite privind: noţiunea de „război total", alianţă, coaliţie, aria şi durata insurecţiei, fapte de eroism din timpul revoluţiei, pe baza fişelor de lucru puse la dispoziţia lor.

La unele lecţii de recapitulare, profesorul poate folosi forme diferenţiate de activitate, dar completate cu sarcini identice. Unele sarcini, care vizează aspectele fundamentale ale lecţiei, sînt studiate de către toate grupele, în timp ce unele probleme particulare sînt cercetate diferenţiat. Astfel, la lecţia de recapitulare de la clasa a V-a, *Locul şi rolul civilizaţiei antice în dezvoltarea culturii universale* pot fi studiate diferenţiat următoarele aspecte particulare: Grupa 1: Ce legătură există între Piramida cea mare şi autoritatea politică şi economică a despoţiilor orientale de tip teocratic?; Grupa 2: Au sau nu au vreo legătură Grădinile suspendate din Babilon cu agricultura dintre Tigru şi Eufrat, cu tehnica receptării apelor şi irigării lor la depărtări şi înălţimi?; Grupa 3: Prin ce ilustrează Statuia lui Zeus — aşezată în sanctuarul din Olimpia — tendinţele societăţii greceşti către o unitate culturală?; Grupa 4: Ce legătură se poate stabili între Farul din Alexandria, dezvoltarea comerţului şi dorinţa regilor Egiptului de a exercita o adevărată hegemonie în lumea elenistică?; Grupa 5: Ce legătură este între lupta eroică a cetăţenilor din vechiul polis elen şi Colosul din Rodos?; Grupa 6: De ce Templul Artemisei din Efes şi Mausoleul din Halicarnas sînt considerate ca făcînd parte din cele şapte minuni ale lumii antice?

Aceste sarcini diferenţiate sînt completate cu studierea de către toate grupele a elementelor cheie ale lecţiei: Ce se înţelege prin cultură? Dar prin civilizaţie? Cum se prezintă nivelul de cunoaştere şi cultura în societatea antică? Prezentaţi scurte sinteze privind: scrisul şi evoluţia lui; cunoştinţele ştiinţifice şi caracterul lor practic; religia antică; arta; înrîurirea reciprocă între civilizaţiile popoarelor antice; contactul daco-geţilor cu marile civilizaţii ale antichităţii; moştenirea culturală a antichităţii.

La clasa a XI-a, la tema *Contribuţia popoarelor antice la făurirea tezaurului culturii universale; interdependenţa civilizaţiilor lumii antice*, unele probleme de bază ale lecţiei ca: nivelul de cunoaştere şi cultura în societatea antică, scrisul şi evoluţia lui, procesul de înrîurire reciprocă între civilizaţiile popoarelor antice, locul civilizaţiei traco-geto-dacilor în cadrul civilizaţiilor antice, cele 7 minuni ale lumii antice sînt studiate de toate grupele de elevi, iar alte aspecte fundamentale pot fi studiate diferenţiat, în funcţie de înclinaţiile elevilor. Cele şase grupe, constituite în funcţie de aptitudini şi înclinaţii, la limba şi literatura română (gr. 1), la matematică, geografie, astronomie, fizică, chimie (gr. 2), la ştiinţele sociale (gr. 3), la filosofie (gr. 4), la desen, muzică (gr. 5 şi 6), pot primi spre rezolvare: gr. 1: „Literatura — principal izvor de cunoaştere a vieţii în societatea antică"; gr. 2: „Cunoştinţele ştiinţifice — caracterul lor practic"; gr. 3: „Premisele apariţiei ştiinţelor (dreptul, istoria, filosofia, oratoria — reprezentanţi, idei, opere de seamă)"; gr. 4: „Religia în antichitate"; gr. 5: „Menţionaţi cîte trei mari realizări ale geniului uman din domeniul arhitecturii şi sculpturii şi explicaţi prin ce v-au impresionat"?; gr. 6: Daţi trei exemple de picturi remarcabile şi explicaţi prin ce impresionează acestea?

În desfăşurarea activităţii pe grupe cu teme diferenţiate profesorul trebuie să aibă în vedere o serie de *neajunsuri* care se manifestă, printre care menţionăm: elevii îşi însuşesc

[22] Gh. Tănasă, *op. cit.*, p. 402.

inegal cunoştinţele prevăzute de programă; nu toate grupele reuşesc să rezolve sarcinile primite în acelaşi timp; reconstituirea unităţii logice a lecţiei are loc abia după ce fiecare grupă în parte a prezentat rezultatele cercetării.

În organizarea muncii pe echipe cu sarcini identice (comune), toate grupele cercetează aceeaşi problemă, pe baza aceluiaşi material de prelucrat, în aceeaşi unitate de timp.

Munca pe grupe cu sarcini unitare se practică pe o scară mai largă, deoarece prezintă numeroase avantaje; toţi elevii din clasă dobîndesc, prin colaborare, aceleaşi cunoştinţe fundamentale de istorie; asemenea activităţi sînt uşor de organizat; indicaţiile date de profesor sînt aceleaşi pentru toate grupele; confruntarea şi valorificarea cunoştinţelor descoperite se pot face operativ: fie că o grupă raportează rezultatele investigaţiei întregii teme şi celelalte grupe aduc completări, fie că fiecare grupă prezintă numai rezolvarea a cîte unei secvenţe (unui aspect), făcîndu-se, apoi, completări reciproce. Temele unitare în munca pe grupe prezintă ca principal inconvenient faptul că profesorul trebuie să asigure întregul material de cercetat pentru toate grupele.

În concluzie, îmbinarea armonioasă a activităţii frontale cu învăţămîntul individual şi cu activitatea pe grupe reprezintă una din principalele căi de perfecţionare a lecţiei de istorie.